

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יציא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תק"ע

בסעודה שלישית פרשת דברים תשס"ט לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

לחזיר החמא בשמותם, שהרי כבר נמחק עצם החמא, ולא נשאר ממנה אלא רמו. ולכן סתם הדברים והזכיר ברמו, כי לאחר כארבעים שנה בתשובה, לא נשאר מהחמא רק רמו, ואי אפשר לקרות החמא בשמו, אלא על שם מקומו, שנשאר שם עדיין פגם.

וזהו כבודו של ישראל, שהמה מהורים ונקיים, שאפילו רק אבק דק ניכר עליהם, ומוכיחין אותם גם על רמו ורישומא דחמא. — וזהו שאמר להם משה לישראל, שלא יתמהו איך מוכיחם על חמא שעבר עליו כל כך שנים בתשובה, על כן אמר, ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים, אתם צדיקים גמורים מאירים ככוכבים, עד שאני מברך אתכם ש'ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם 'ככם' אלף פעמים, כמו שאתם כעת כן יוסף עליכם עוד אלף פעמים כמותכם, שאתם כעת ברום המעלה. וזהו מעליותא שלכם, שאני אומר לכם תוכחה גם על חומ השערה, לפום רום מעלתכם.

ואמר להם, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם 'אלף פעמים' דייקא, והענין הוא דאיתא בנמרא (שבת פח). בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים [מזוי שכינה], אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחמאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופרקים [כל אחד ואחד נמל כתר], שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונמלן, דסמוך ליה ומשה יקח את האהל [אותו עדי. לשון אחר, את האהל, לשון בהלו גרו (איוב כב)], והוא היה קירון עור פניו ע"כ.

ולכאורה יש להבין, כיון דעל עצם קבלת התורה מניע שכר של שני כתרים, למה כאשר נכשלו בחמא אחד, הדין נותן כבר שיאבדו לגמרי, וירדו מלאכי חבלה ופרקים. ומדברי רבינו בתורת משה בפרשתנו (י: נראה ביאור הדברים, דאיתא במדרש רבה (שמות מז-ט), אם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (שמות לב-לב), אמר משה לפני הקב"ה, למה אתה כועס עליהם שעשו עבודת כוכבים, לא צויתם. אמר לו הקב"ה, בדיבור שני לא אמרתי לא יהיה לך. אמר לפניו לא צוית אותם, לי צוית, שמה אמרת לא יהיה לכם, לי צוית, אם עשיתי עבודת כוכבים מחני נא מספרך וכו' ע"כ. ומעתה כיון שהכתרים קיבלו עבור התורה, נגד הכת"ר אותיות שבעשרת הדברות (במדב"ר יג-טז), ובחמא העגל מען משה לא להם צוית, על כן הורידו עדים של הכתרים ודפח"ה.

ובאמת עצם מליצת משה אין לה פשר, היאך נוכל לומר שהוציא ה' את כל העם לחר סיני, כדי ליתן התורה רק למשה, והרי זה ח"ו כתובא ואמלולא לומר כן לפני אלקים אמת. ואולי יש לומר הכוונה, דהנה חז"ל (שם) דרשו, ויתיצבו בתחתית ההר (י"ז-י"ח). מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונם] ע"כ. ומעתה יש לומר דכפית ההר היתה רק על הכלל ישראל, אבל משה שעלה על ההר במתן תורה, לא כפה עליו ההר כגיגית, והוא היחיד שקיבל התורה מרצון ולא באונם. והוא בעצמו אין לו מודעא לאורייתא, אבל שאר ישראל שקיבלוה באונם, אין הקבלה שלהם קבלה. וזהו שאמר משה, שלכן נתן התורה בלשון יחיד, לא יהיה לך אלהים אחרים, כי ישראל אינם מצווים ועומדים, שהרי מלכותו באונם קבלו עליהם, ואונסא כמאן דלא עביד דמי.

ועל פי זה יש לומר כמה שנאמר בנס דפורים, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (אסתר ח-טז), ובגמרא (מגילה מז:), אמר רב יהודה אורה זו תורה. וברש"י שגור עליהם המן שלא לעסוק בתורה ע"כ. ולכאורה למה לא נאמר בקרא להדיא ליהודים היתה תורה, וקראו רק בשם התואר של אורה. ונראה דחז"ל אמרו (שם) אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשוורוש [מאבתת הנס הנעשה להם], דכתיב

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דבר לכם (א-יא). וברש"י אמרו לו, משה, אתה נתון קצבה לברכתנו וכו', אמר להם זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם (ספרי יא) ע"כ. והמפרשים הקשו, דראוי להבין אחרי שיברכם ה' בלי קצבה, למה ברכם עוד משה בברכתו, הרי בכלל מאתם מנה. גם מדוע ברכם משה בסכום אלף לא פחות ולא יותר. ומהו הכוונה זו משלי הוא, הלא גם ברכתו של משה מהקב"ה הוא, שהכל שלו.

ומתחלה נקדים בתחלת הפרשה, אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במדבר בערבה וגו' (א-א). וברש"י מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכיר ברמו, מפני כבודו של ישראל ע"כ. ויש להבין הענין מה שהזכיר רק ברמו, ומהו כבודו של ישראל, הלא כולם ידעו מהחמא, והתורה הזכירם בפרשיות הקודמות בפרמי פרמזיהן.

והנראה בזה, כי הנה בני נח נצטוו מה' שבע מצות בלבד, והמקיימם מחמת ציווי ה' הוא מחסידי אומות העולם. לא כן ישראל נצטוו תרי"ג מצות התורה, ובכל פסיעה ופסיעה יש הוראה איך לנהוג, ובכל פעולה יש הלכות שונות איך צריך לעשות. והענין הוא, כי אומות העולם הם עם הדומה לחמור, וכמו שאמר אברהם לנעריו (בראשית כב-ה) שבו לכם פה עם החמור (יבמות סב), ואין פעולתם עושה רושם למעלה, ואין מי שמתירחם למעשי בהמה, ולא נצטוו אלא מצות אחרות משום ישוב העולם, שלא להיות כחיתו מרף אלא כבהמה. אבל בני ישראל יש להם חלק אלוה-ה-ממעל, ובכל מה שהם עושים למטה פועלים בזה למעלה, ועל כן יש עליהם הוראה על כל מה שהן עושים. ותנו עוז לאלקים (תהלים סח-לה), כאשר ישראל עושים רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום מתישין כח גדול של מעלה (איכ"ר א-לג).

ואם הדבר כן גם אצל פשוטי עם, מכל שכן אשר כן הוא בצדיקים, שנאמר עליהם וסביבו נשערה מאד (תהלים ג-ג), ואמרו חז"ל (בבא קמא ג) שהקב"ה מדרקק עם חסידיו אפילו כחומ השערה ע"ש. ועליהם מוטל להזהר בכל דבר בוהירות יתירה יותר משאר בני אדם. — והרי זה דומה להדרכים ורחובות שעוברים בהם עגלות וקרונוט, שלא ניכר עליהם לכלוך וצינוף, רק כאשר הוא גדול בכמות ובאיכות, אבל דבר קטן לא ניכר עליו, כיון שכל עצם גופו הוא מולוכך. לא כן הרצפה שבבית ניכר עליו גם לכלוך יותר קטן. ומכל שכן שעל כלי הבית ניכר עוד יותר. ומכל שכן על המפה הלבנה שעל השלחן, או על בגדיו של אדם, מסירין ממנו גם לכלוך קטן שבקטנים, וקל וחומר בבגדי בני מלכים, על אחת כמה וכמה. — ולכן בבני נח המלולכים אין עושה רושם רק חמא גדול, לא כן ישראל מהורים, ומכל שכן בצדיקים אנשי מעשה, גם נדווד לכלוך ניכר עליהם, ויש לכבדם ולהסירם.

והנה משה רבינו הוכיחם כעת בשנה האחרונה במדבר, וכבר עבר מעת שחמאו בחמאים אלו קרוב לארבעים שנה, והזכירם חמאות ישנות ומיושנות, אשר כבר עשו עליהם תשובה פעמים רבות, ובדרך כלל הרי הם כנשכחים כבר מעושיהם. ומכל מקום הוכיח אותם עליהם, כי הן אמת שגודל עוצם החמא כבר נמחק, אבל רושם מהחמא עדיין נשאר, ובצדיקים כאלו שיושבים זה ארבעים שנה על התורה יומם ולילה במדבר, כלי עסק כל שהוא מעניני גשמיים, הם צריכים כיבוס ומרוק גם מהחומ השערה שנשאר עדיין מהחמא. — והרי זה דומה לכתב הנמחק מהנייר, שאם כי רובו מהכתב נמחק, מכל מקום נשאר עדיין רושם, אותיות מקומעות, ונקודות, וחוטין, מהחמא שהיה נרשם עליה. ובצדיקים כאלו יש לדקדק גם על חומ השערה להעלותם ולתקנם ולכבדם.

ולכן הוכיחם משה רבינו גם על החמאים שעשו משנים קדמוניות, להורותם שלא יצאו עדיין ידי חובתם בתשובתם, עד שימחקו כולו שישאר הנייר חלק לגמרי. — וכיון שרובו ככולו של החמא כבר נמחק, ולא נשאר ממנו רק רישומא דחמא, אי אפשר למשה

אסתר מ-כז) קימו וקבלו היהודים, קימו מה שקבלו כבר ע"כ. ואם כן ליהודים היתה אורה זו תורה, היינו עצם קבלת התורה, שקבלוה או ברצון.

ומעתה כיון דהכתרים הוסרו בחטא העגל, משום דמשה מען מודעא רבא לאורייתא, ולי ציות ולא להם, שישאל קבלוה רק באונם, אם כן כימי מרדכי ואסתר שהדור קבלוה או ברצון, הדין נותן שיהיו להם על כל פנים מעין הכתרים שקיבלו במתן תורה. וכיון שהכתרים המה קירון אור מיו השכינה, על כן ליהודים היתה אורה, לא רק תורה לבדו, אלא גם האורה שקיבלו מתחלה במתן תורה, וכו לקבל או בחזרה.

ולכן אמר גם ליהודים היתה אורה 'ושמחה', דאיתא בגמרא שם, אמר ריש לקיש ועתיד הקב"ה להחזירו לנו, שנאמר (ישעיה לה-י) ופרויה ה' ישובנו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם ע"כ. הרי לנו דהכתרים הללו השפיעו גם שמחה, וכיון שליהודים היתה אז אורה של הכתרים, על כן היתה גם שמחה.

והנה איתא בספרי האר"י הק' (הובא בסידור שלי"ה עמוד ק"פ, והועתק בתורת משה בפרשתנו בהג"ה אות י"ב) וז"ל, סוד ישמח משה במתנת חלקו, כשעלה משה אל ההר לקבל את התורה, ניתנה לו אלף חלקים אור, שהיא סוד אלפא רבתא דארם שת אנש, וכשעשו ישראל את העגל נאבדו ממנו בעון ישראל, ואז נשאר לו חלק אחד לבד, מכל האלף חלקים, ולכן א' ויקרא ועירא. ואמנם משה לא חטא לשיאבדו ממנו, רק בעון ישראל היה זה, ולכן הקדוש ברוך הוא משלים אותו אליו משל ישראל, והם האורות והכתרים שהם עדים של ישראל שהתנצלו מהם בחורב, נמלם משה אחר כך להשלים מה שנחסר לו בעבורם ע"כ.

ובזה היה נראה לבאר מה שאמר הכתוב (תהלים קה-ח) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור. והיינו כי אותו הדור שקבלו התורה, וכו לקבל או אלף חלקים של אור מלמעלה, והיה דור של אלף. – אבל על ידי החטא נחסר זאת מהם, ולא נשאר בהם רק אחד מאלף, וזלת משה רבינו שנשאר באותו האור, אשר כולם זכה משה ונמלן. ולכן אמרו במדרש רבה (ויקרא ב-א) אדם אחד מאלף מצאתי (קהלת ז-כח), זה משה, כי הוא נשאר היחיד עם האלף האורות, והוא רק אדם אחד שאורו הוא מאלף אורות. – ובהו יובן בהא דא' של ויקרא (ויקרא א-א) הוא ועירא, ולעיל במתן תורה נאמר גם כן ויקרא אליו ה' וגו' (שמות יט-ג), בלי א' ועירא, כי בשעת מתן תורה היה באלף רבתא, שקיבלו כולם אלף אורות, אך בקריאה זו אחר חטא העגל, היו כבר ישראל באלף ועירא, שלא נשאר מכל האלף חלקים רק חלק אחד לבד.

ומבואר עוד בדברי האר"י ז"ל, דבכל ערב שבת בלילה חוזר משה לקבל אותם האלף חלקים שאבד, ולקח לסוד תוספות שבת, ואז הוא מחזיר הכתרים של ישראל להם, ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספות שבת בכל ערב שבת. והוה סוד שמח משה במתנת חלקו, פי' כי ביום השבת נותנים למשה במתנה אותו החלק שנימל ממנו, והוא שמח במה שהוחזר לו. וכיאר הדבר שפשימא שישמח בו, אך הסוד הוא לאמר שאינו רוצה להשאר באותם הכתרים שלקח מישראל, כי כיון שנתנו לו את חלקו הוא שמח בחלקו, ואינו מתאוה לחלקים של ישראל, ואז הוא חוזר ליתן לישראל את חלקם, ואינו אומר אחר שאני לא חטאתי והם חטאו וכבר אני זכיתי בחלקם, אם כן אקח את שלי ואת שלהם, אמנם הוא שמח בחלקו ומחזיר להם את חלקם. כי הלא עבד נאמן קראת לו, ולכן אותם הכתרים שהופקדו בידו הוא מחזיר לבעליהן, והוה כי עבד נאמן קראת לו ע"כ.

והנה בדברי האר"י ז"ל לא מבואר מעם הדבר, דבשבת מחזירין אור הכתרים לבני ישראל, ובספ"ק אהב ישראל (פ' ויקהל) כתב, דהוה ממעם ששבת הוא תיקון גדול על חטא העגל, כמאמרם (שבת קה:) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלץ לו ע"כ. וכתב לפרש בזה, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל (לה-א), כל התכשיטין, היינו שמשה הקהיל את כל העדי והקשויט שקיבלו ישראל מהר חורב, שעל ידי חטא העגל נסתלק מהם, ואמר להם ששבת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי שבת וגו', ואז משה מחזיר לכל אחד חלקו ע"ש.

ויש לומר עוד, דאמרו חז"ל (ביצה מזו) אמר ריש לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמצאי שבת נמלץ אותה הימנו, שנאמר (שמות לא-יז) וביום השביעי שבת וינפש, כיון ששבת וי אבדה נפש ע"ש. והנה אמרו (שבת פו:) דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל ע"ש. ואם כן היה לכל אחד מישראל או נשמה יתירה שקיבלה גם כן הכתרים ממתן תורה. ואם כן הגם שחטאו אחר כך בהעגל, הרי היתה זאת באחד מימי החול, שלא היה להם אז הנשמה יתירה, ואם כן הנשמה

יתירה לא נפגמה, וממילא מגיע לה חלקה בהכתרים, ולכן בשבת חוזר משה הכתרים לישראל.

ונראה דלכן אומרים בתפלה, ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג. ובאמת רק ביום טוב איכא מצוה של שמחה, ובשבת יש רק חוב עונג. אמנם בהיות שאמר לפני זה, ישמח משה במתנת חלקו, ונותן בחזרה הכתרים לישראל, והכתרים הללו הם שמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם, והמה משפיעים שמחה על ראשיהם, ולכן על ידי שמקבלים בחזרה הכתרים, ישמחו במלכותך שומרי שבת.

ונחזור לעניינינו, כי בשעת מתן תורה קיבל כל אחד מישראל אלף אורות, ועל ידי החטא נימלה מהם וניתנה למשה רבינו, ומשה רבינו מוב עין רוצה להחזירם לישראל בעת מצואו. ועל כן בירך אותם, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, בעת לא נשאר עליכם אלא אור אחד מני אלף, ותוכו לתקן החטא, ואז יוסף ה' עליכם גם שאר האלף אורות. וברכה זו הוא משל, מה שאני קבלתי חלקכם, שכולן נמלן משה, ואני עומד ומצפה שיחזיר ה' אותה לכם. ויברך אתכם כאשר דבר לכם, שיברך אתכם שתוכו להיות בהכתרים של מתן תורה, כמו בשעה שדיבר לכם את תורתו, שכל אחד היה לו האורות הללו, כן תוכו לתקן הכל שיוכל להחזיר אותה לכם.

וזאת עבודת האדם ביום השבת קודש, כאשר חופה עליו אור חדש, להבין ולהשכיל בהארה ההוא מה חובתו בעולמו, והיכן הוא עומד, ומה תפקדו שמוטל עליו לעשות ולתקן, ויאר בו התחדשות על ימי השבוע להיות דבוק בה' ובתורתו. ואמרו חז"ל (פסחים ק"ג) שלשה מן נוחלי העולם הבא, אלו הן וכו', דמשייר מקדושה לאבדלתא ע"כ. ופירשו בו, כי ההארה והקדושה שאדם רוכש לעצמו בשבת, לא די במה שמתעלה רק ביום השבת, ושוב בימי החול הוא חוזר לקדמותו, אלא יש לו לשייר על כל פנים מעט מהקדושה גם לאבדלתא, כשמבדיל כבר בין קודש לחול, ישאר ממנה הארה דקדושה על כל ימי השבוע, ואז הוא זוכה להיות מנוחלי העולם הבא.

ואיתא במדרש (שמו"ר כו-ט) שמעו דבר ה' בית יעקב (ירמיה ב-ד), משל למלך שאמר לעבדיו, שמרו לי שני כוסות הללו וכו', היה עגל אחד שרויעל פתח הפלמין, נגח העבד ונשבר אחד מהם וכו', אמר לו המלך, אם כן דע והזהר בשני. כך אמר הקב"ה, שני כוסות מונתם בסני, נעשה ונשמע, שברתם נעשה עשיתם לפני עגל, וההרו בנשמע, הוי שמעו דבר ה' בית יעקב ע"כ. ולפי זה יש להבין, הא בני ישראל קיבלו שתי כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שלא פגמו אלא בנעשה, שהרי אמר להם הוזהרו בנשמע, למה בשעת החטא נימל מהם גם כתר השני שכנגד נשמע.

ונראה כי ישראל אמרו נעשה ונשמע, נעשה נגד קיום תרי"ג מצות ה', ונשמע הוא לימוד התורה, וכמו שפירש רש"י (ויקרא כו-ד) ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. והיינו שחויז מקבלת עול מצות, קיבלו על עצמם להנות בתורת ה' יומם ולילה. אמנם הלא הכתוב אומר, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, ותשא בריתי עלי פיך (תהלים ג-ז), ואין חשיבות לתורה אם אין יראת חטאו קודמת להכמתו. ואמרו חז"ל (שם לא) מאי דכתיב והיה אמונת עתך חוסן ישועות וגו' (ישעיה לג-ו), אמונת זה סדר ורעים, עתך זה סדר מועד וכו', ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו. אמר רבא בשעה שמכניסין לדין אומרים לו וכו', קבעת עתים לתורה וכו', ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא ע"כ. ואם כן איזה חשיבות יש לנשמע, עמלים בתורה, אם ליכא הנעשה, ולכן כשאבדו הכתר של נעשה, נימל ממילא גם הכתר של נשמע.

אמנם אף על פי כן אמר להם ה', הוזהרו בנשמע, והוא כמו שאמרו חז"ל (איכ"ר פתיחתא ב), ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו (ירמיה מז-יא), הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזיר למוטב ע"כ. והיינו שכל זמן שלומדין תורה ועוסקין בה, יש לו עוד תקוה שיוכל לחזור למוטב, כי המאור שבה יעיר הניצוץ שבקרבו להיות עוד אש להבה, ובראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. וגם כאשר הוא שקוע במ"ט שערי מומאה, כל זמן שעוסק בתורה, סופו שיגיע להרהור תשובה ויחזור למוטב. ועל זה הוזהרו ה', אם כי נימל מכם הכתרים עבור שאבדתם נעשה, אבל הוזהרו בנשמע, להיות עמלים בתורה, כי אז יהיה לכם עוד תקוה לתקן הכל, הוי שמעו דבר ה' בית יעקב.

ובימים הללו שאנו מתאבלים על חורבן בית מקדשינו, יש לנו להתאמן ביתר שאת בלימוד התורה, וכמו שאמרו חז"ל (שם) ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה, שנאמר על מה אבדה הארץ, על עוכם את תורתי (ירמיה מ-יא) ע"כ. והימים הללו יתהפכו לששון ולשמחה לכל בית ישראל בביאת בן דוד במהרה רידן. ■